

Maashorst – Herperduin

Visie en uitvoeringsprogramma

Definitief

Stuurgroep Maashorst – Herperduin

Grontmij Nederland bv
Eindhoven, 14 maart 2005
Doc.nr. 144923-R003a

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5	Thema's	5
1.1	Algemeen	5	Natuurkern Maashorst-Herperduin	21
1.2	Doel en status	5	Landbouw als duurzame beheerder	22
1.3	De visie als kapstok voor uitvoering	6	Recreatie	23
2	Samenvatting	7	Cultuurhistorie	24
2.1	Een robuuste natuurkern in wording	7	Water	24
2.2	Een levendige schil	7	Uitvoeringsprogramma en projecten	25
2.3	De woonkernen rond het landschapspark	8	Financieringsstrategie	26
2.4	Uiteindelijk telt het resultaat!	8	Organisatie Maashorst – Herperduin	28
3	Toekomstbeeld natuurkern en deelgebieden	11	Projecten	30
3.1	De natuurkern bepaalt het profiel	11		
3.2	Randen bepalen de kwaliteit van de natuurkern	12		
3.3	Beschrijving deelgebieden	12		
3.3.1	Drie buurtschappen	12		
3.3.2	Omgeving Zeelandse Dreef	13		
3.3.3	Landschapszone Schajkse heide – Reeksche Heide	14		
3.3.4	Het Mun: de tuin van Schajjk	14		
3.3.5	De omgeving van Herperduin	15		
3.3.6	Groene geleidingszone Oss	15		
3.3.7	De Hooge Vorssel	16		
4	Kaartbeeld landschapspark	19		

1 Inleiding

1.1 Algemeen

De Stuurgroep Maashorst – Herperduin heeft een visie en een uitvoeringsprogramma opgesteld. De visie schetst een ontwikkelingsperspectief voor de (mid)lange termijn. In de visie is onderscheid gemaakt in de natuurkern en de randen, die samen het landschapspark vormen.

De (toekomstige) natuurkern van formaat is gelegen tussen Uden, Heesch, Oss en Schaijk. Rond de bijzondere natuurkern is een levendige schil aanwezig waarin landbouw en recreatie de belangrijkste dragers zijn. De natuurkern bepaalt samen met de schil en de woonkernen het recreatief - toeristisch profiel voor het landschapspark Maashorst - Herperduin. De visie vormt de kapstok voor de gezamenlijke uitvoering van projecten.

De visie en het uitvoeringsprogramma zijn tot stand gekomen door gesprekken met de gemeenten Bernheze, Landerd, Oss en Uden, Recron, ZLTO, SBB, Waterschap Aa en Maas, Maashorstboeren, en Bezoekerscentrum Slabroek.

1.2 Doel en status

Doel van de visie is het geven van een totaalbeeld van de toekomstige ontwikkeling van Maashorst – Herperduin. Daarin is vastgelegd hoe de belangen van natuur, landschap, (verbrede) landbouw en recreatie een plek krijgen in de ontwikkeling van het gebied tot een grote eenheid. Dat beeld is bepaald door bestaande plannen samen te voegen en eventuele tegenstrijdigheden op te heffen. Daarmee wordt bereikt dat partijen vanuit hetzelfde doel werken aan de inrichting en het beheer van het landschapspark. De visie is daarmee dus richtinggevend voor de concrete uitvoeringsprojecten. Daarnaast vormen de visie en het uitvoeringsprogramma de gemeenschappelijke kapstok voor subsidieaanvragen.

Op dit moment zijn de ontwerpreconstrucieplannen vastgesteld. Door de integrale benadering van de visie kan deze gezien worden als een uitwerking van het reconstrucieplan. Diverse projecten uit het uitvoeringsprogramma passen binnen de reconstruciedoelstellingen. Al met al dus een stukje invulling van de Revitalisering Landelijk Gebied. Bij de uitvoering van projecten zal ook heel nadrukkelijk verband worden gelegd met het uitvoeringsbureau van de reconstructie.

1.3 De visie als kapstok voor uitvoering

De visie is een samenvatting van bestaande visies en plannen op regionaal niveau:

- Diverse gezamenlijke initiatieven (voor 2002)
- Land van Horst en Raam (RNLE-visie 2002)
- Maashorst: Natuurtoeristische Visie (2003)
- De ontwerpconstructieplannen (Maas en Meierij en Peel en Maas; 2004), Daarnaast zijn ook plannen en visies van afzonderlijke partijen meegenomen zoals de diverse Landschapsbeleidsplannen, de Natuurvisie Oss en het Projectenprogramma Maashorstboeren 2004.

De voorliggende visie brengt samenhang aan in de bestaande plannen en legt accenten in de uitvoering. De visie vormt de grondslag voor het genereren van geld voor nieuwe projecten en indien nodig versnellen van lopende projecten. Een goede samenwerking met open vizier tussen gemeenten, provincie, Staatsbosbeheer, de Maashorstboeren, 'natuur'verenigingen, de recreatiesector en het waterschap is bepalend voor het succes.

Samenwerken brengt geld op. Dit kan met enkele voorbeelden worden geïllustreerd.

Iedere partij op de Maashorst kan voor de eigen doelgroep een entree realiseren (bijvoorbeeld een parkeer- en informatievoorziening), maar op regionaal niveau is een hogere ambitie voor communicatie haalbaar en kan meer steun van CERES verkregen worden voor een samenhangend systeem van voorzieningen. Bij een grotere uitstraling is ook een hoger bezoekersaantal en dus meer omzet in de plaatselijke recreatiesector te verwachten.

Samenwerken levert meer kwaliteit op. Wanneer we de natuurgebieden van afzonderlijke partijen als punten in één grote taart bij elkaar leggen kunnen we een kwaliteitssprong maken naar een hoogwaardiger natuur: "natuurbos met Edelherfen". Dat is niet alleen goed voor de natuur, ook voor het profiel van de regio en de aantrekkingskracht op bezoekers.

In het uitvoeringsprogramma is aangegeven welke concrete projecten met welke doel op welke wijze uitgevoerd moeten gaan worden. Het uitvoeringsprogramma wordt ondergebracht in de reconstructie. Vele onderdelen sluiten direct aan op de reconstructiedoelen. Belangrijke financieringsbron naast de reconstructie is het instrumentarium vanuit CERES.

2 Samenvatting

De toekomst voor Maashorst – Herperduin laat zich het best omschrijven als een boeiende natuurkern met een levendige schil! Het landschapspark Maashorst – Herperduin zal in belangrijke mate het groene en levendige profiel van deze regio binnen de groeiende economie van Brabant bepalen.

Een profiel dat bestaat uit:

- een gevarieerde natuurkern (functies: natuur, recreatie);
- een levendige schil (functies: landbouw, recreatie en toerisme, cultuur, wonen, landschap en cultuurhistorie);
- de woonkernen rondom het landschapspark (functies: wonen, cultuur en toerisme).

2.1 Een robuuste natuurkern in wording

Het doel voor de natuurkern is het ontwikkelen van een robuust en samenhangend natuurgebied bestaande uit een parkachtig landschap met bos, heide, vennen en stromende beekjes. De kern is op termijn een aaneengesloten natuurgebied van circa 3.500 hectare groot. De belangrijkste doelsorten zijn Edelhert, Das, Kwartelkoning, Raaf en Rugstreeppad.

De natuurkern biedt ruimte aan natuurgerichte en extensieve vormen van recreatie. De belangrijkste opgave voor alle partijen is de realisatie van de ecologische hoofdstructuur en het uitwerken van een gezamenlijk actieprogramma voor inrichting en beheer.

Staatsbosbeheer, de Maashorstboeren, de gemeenten en de hogere overheden spelen een cruciale rol in de natuurkern. Samen werken aan aankoop, inrichting en beheer staan hoog op de agenda.

2.2 Een levendige schil

De natuurkern is gebaat bij een levendige schil. Rond historische buurtschappen bevindt zich een goed functionerend agrarisch gebied met grondgebonden landbouw. Naast de traditionele landbouw verkrijgen veel bedrijven een aanvullend inkomen uit de een of andere vorm van verbreding. Dit loopt uiteen van zorgboerderijen, groenblauwe dienstverlening, recreatie tot verkoop aan huis e.d. De landbouw deelt de schil met andere functies zoals 'burgerwoningen, landgoederen, recreatiebedrijven, horeca en recreatieve entrees'. De schil kent een aantrekkelijk landschap met een fijnmazig recreatief netwerk. De schil vervult een belangrijke functie in de recreatieve opvang van de bezoekers uit de regio.

De Maashorstboeren, de recreatiesector en de gemeenten zijn de belangrijkste spelers in de schil. De gemeenten treden vooral faciliterend op en maken realisatie van goede initiatieven vanuit de streek mogelijk door inbreng van geld, kennis en organisatie. Daarbij zorgen ze er voor dat de projecten in planologisch, juridisch en/of beleidsmatig opzicht niet op onoverkomelijke problemen stuiten.

2.3 De woonkernen rond het landschapspark

In de woonkernen zijn de functies wonen en werken (bedrijven, kantoren e.d.), cultuur (theater, muziek, musea e.d.) en 'vermaak' (attracties, toerisme, speelplekken, zwembaden, horeca etc.) geconcentreerd. In de natuurkern overheerst de rust in de natuur. De meeste bezoekers van het landschapspark komen uit de regio. Voor een meerdaags bezoek is een gevarieerd aanbod van cultuur, vermaak, natuur en rust gewenst. Dat is precies wat het landschapspark Maashorst – Herperduin de bezoeker straks te bieden heeft.

2.4 Uiteindelijk telt het resultaat!

De visie is besproken met de meest betrokken partijen en in concept toegestuurd aan nog meer partijen. Aan de hand van de reacties is de visie becommentarieerd en verbeterd. Daarnaast heeft het een lijst van projecten opgeleverd (zie paragraaf 6.3). Vanuit het doel om samen te werken aan projecten op Maashorst en Herperduin zijn er elf prioritaire projecten geselecteerd die de partijen samen gaan uitvoeren. Deze projecten overschijnen veelal het gemeentelijke belang en hebben de hoogste prioriteit!

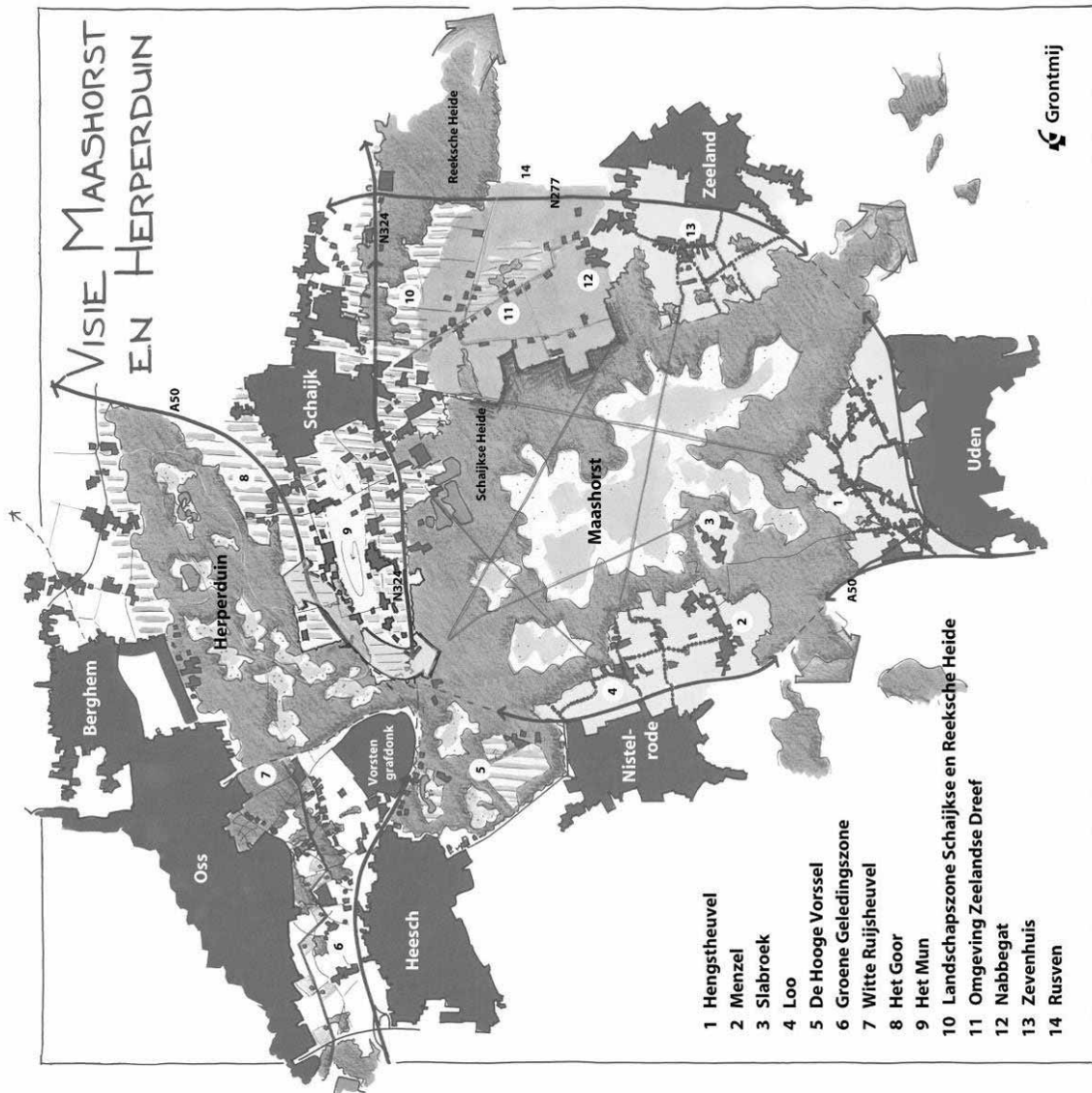
1. Opzetten projectbureau Maashorst - Herperduin
2. Recreatieve entrees, informatievoorziening en educatie
3. Recreatieve ontsluiting en voorzieningen
4. Profilering Landschapspark Maashorst-Herperduin
5. Uitvoeringsprogramma Groene en Blauwe diensten
6. Uitvoeringsplan Integraal beheer
7. Ontwikkelingsperspectief deelgebieden in de schil
8. Realisering stevige verbinding tussen Herperduin – Maashorst
9. Kavelruil
10. Ontsnipperingsplan Maashorst – Herperduin
11. Opstellen maatregelenplan Vernetting/ verdroging

Daarnaast zijn er projecten die vanuit de eigen verantwoordelijkheid van partijen kunnen worden opgestart. Ook daarbij is samenwerking met andere partijen veelal wel aan de orde.

Bij de uitwerking en prioritering van de projecten zal het natuurbelang nadrukkelijk voor ogen gehouden moeten worden. Dat is namelijk letterlijk en figuurlijk de kern van Maashorst – Herperduin.

Benaming (deel-)gebieden

3 Toekomstbeeld natuurkern en deelgebieden

Dit hoofdstuk geeft een samenvatting van de plannen en ideeën die leven op de Maashorst. Het zoomt in op de belangrijkste onderwerpen en doelstellingen.

3.1 De natuurkern bepaalt het profiel

In de toekomst bestaat Maashorst-Herperduin in de kern uit een aaneengesloten natuurkern van bos, heide, vennen en grazige vegetaties. Over een oppervlakte van circa 3.500 hectare treffen we in dit parkachtige boslandschap nu soorten aan als Das, Rugstreeppad, Ijsvogel, Nachtzwaluw en Schotse Hooglander en op termijn Edelhert, Boommarter en Raaf.

Herperduin en Maashorst worden met elkaar verbonden door natuurbruggen over de A50 en de N321 om zo een landschapsecologische samenhang tussen twee vergelijkbare gebieden tot stand te brengen. De A50 is voorzien van een natuurbrug ter hoogte van Nistelrode. Daarnaast zal in 2005 een tunnel onder de A50 nabij Heesch worden aangelegd. De laatste verbindt het gebied van De Hooge

Vorsel met de Maashorst voor onder andere Das, grote grazers en recreanten. Zij zorgen samen met enkele verbindingzones door het agrarisch gebied voor een (recreatieve) verbinding met andere natuurgebieden of waardevolle landschappen in de omgeving.

De natuurkern kan op brede steun rekenen bij de betrokken instanties. Het is een kwestie van tijd om deze doelstelling te realiseren. De komende tijd draait het vooral om de gebieden rond de natuurkern ofwel de randen van het natuur- en landschapspark Maashorst-Herperduin. De eensgezindheid over de kansen in deze gebieden versterken het uitvoeringsperspectief van afzonderlijke initiatieven.

3.2 Randen bepalen de kwaliteit van de natuurkern

Door het aaneensluiten van de natuurkern over circa 3500 ha worden de randen de komende tijd steeds interessanter en belangrijker. In de randen gaan landbouw en recreatie profiteren van een aantrekkelijke natuurkern in het centrale deel. De buurtschappen en andere landbouwgebieden in de schil krijgen in deze planvisie een nieuw ontwikkelingsperspectief. In deze schil kan aangegeven worden welke functies en veranderingen hier in de toekomst passen. De randen bieden nieuwe kansen voor landbouw, recreatie, bescheiden vormen van wonen en cultuur.

De natuurkern is gebaat met een goed functionerende schil zowel landschappelijk, ecologisch als recreatief. De natuur houdt niet op aan de grenzen van de EHS, uitwisseling van dieren tussen natuurkern en landbouwgebied vindt voortdurend.

Het landschapspark vervult een belangrijke functie als uitlooppgebied voor de regio. De schil is van groot belang voor een duurzame zoning voor recreatie; 'rust in de kern en levendigheid in de rand'. Een ander voordeel is dat het waterbeheer beter opgelost kan worden: scheiden van functies (kern versus schil) biedt optimale kansen voor beekherstel, herstel van vennen en natte heide en het benutten van wijst in de natuurkern. De landbouw kan in de schil door blauwe dienstverlening het functioneren nog eens versterken.

Tenslotte zijn de randen van groot belang voor de herkenbaarheid van het landschapspark. Voor vele bezoekers bepalen de randen de eerste beeldvorming. De meeste gebruikers komen uit de kernen Oss, Heesch, Nistelrode, Uden, Zeeland, Reek, Schajik en Berghem, die in een kran om de natuurkern Maashorst – Herperduin liggen. Voor een belangrijk deel liggen de kernen 'opgesloten achter' infrastructuur zoals de A50, de N231 (Oss-Schajik) en de weg Uden-Schajik. Deze wegen zijn van grote invloed op de recreatieve beleving, de bereikbaarheid van het landschapspark en de ruimtelijke kwaliteit van het landschapspark.

Indien we er in slagen de functies in de rand van de natuurkern duurzaam te ontwikkelen, dan zal dit vanzelfsprekend ook het functioneren van de kern (lees: EHS) ondersteunen.

3.3 Beschrijving deelgebieden

We onderscheiden de verschillende deelgebieden rond Herperduin en Maashorst ieder vanuit een eigen ontwikkelingsperspectief.

3.3.1 Drie buurtschappen

Er zijn drie buurtschappen die sterk vergelijkbaar zijn. Dit zijn:

1. Slabroek, Loo en Bus (ten oosten van Nistelrode)
2. Hengstheuvel (ten noorden van Uden)
3. Zevenhuis (ten westen van Zeeland)

Deze buurtschappen zijn allen te karakteriseren als een cultuurhistorisch en landschappelijk waardevol agrarisch landschap met een menging van landbouw, recreatie en wonen. Ze hebben daarnaast gemeen dat ze de overgang vormen tussen dorp en de Maashorst. Het bezoekerscentrum is nu de belangrijke poort voor het gebied waar jaarlijks 70.000 bezoekers gebruik maken van de educatie en voorlichting die het centrum biedt. In

deze visie vervullen deze oude cultuurlandschappen een belangrijke rol in opvang en vermaak van recreanten. Het doel is een aangenaam en langdurig verblijf aan te bieden in een aantrekkelijk en goed functionerend landschap. Dat vraagt om een integraal perspectief voor alle aanwezige functies.

De landbouw is in elk van de drie buurtschappen een belangrijke drager. Het is belangrijk dat er aan de landbouw een duidelijk toekomstperspectief wordt geboden. Naast primaire landbouw is er ruimte nodig voor verbreding met recreatieve functies (wandelpaden over boerenland, kamperen bij de boer, verkoop aan huis, zorgboerderijen e.d.), groenblauwe diensten en andere aanvullende inkomstenbronnen op het primaire inkomen. Door een onzekere toekomst van de (intensieve) landbouw in deze gebieden is flexibiliteit geboden. Bij het wegvallen van de

traditionele landbouw als beheerder van de gronden dient ruimte te worden geboden voor nieuwe landbouw, landgoedontwikkeling en of recreatie.

De Maashorsboeren hebben in het projectenprogramma 2004 de nodige projecten opgenomen op het gebied van onder andere agrarisch natuurbeheer, milieubeheer, landbouw en communicatie. Het is gewenst om voor de buurtschappen per deelgebied een integraal ontwikkelingsplan uit te werken, waarin de samenhang per gebied tot uiting komt. Het plan dient de steun en het draagvlak te krijgen van alle betrokken partijen. De overheid zal ondersteunend moeten zijn vanuit ruimtelijke ordening, beleid, financiering, organisatie en inbreng van kennis. Kortom: de strategie binnen het landschappark Maashorst - Herperduin moet zijn 'van toetsing naar faciliteren van ontwikkelingen' binnen een integraal ontwikkelingsperspectief. De kans van slagen voor initiatieven en projecten wordt hierdoor duidelijk verhoogd.

3.3.2 Omgeving Zeelandse Dreef

Dit gebied is en blijft in deze visie een primair landbouwgebied. Hier is ruimte voor grondgebonden bedrijvigheid (veehouderij en akkerbouw). In relatie tot het landschappark vervult dit gebied een beperkte recreatieve functie (routes). Vanuit dit perspectief is landschapontwikkeling gewenst in de vorm van versterken van de bestaande landschapstructuur van zandwegen, bomenrijen en kruidenrijke randen. Het betreft hier voornamelijk een heideontginning. Het versterken van de natuur- en landschapskwaliteit in dit gebied draagt indirect bij aan het versterken van het ecologisch functioneren van de natuurkern de Maashorst. Ook de ecologische

verbindingszone Nabbegat – Rusven voor o.a. de das maakt er onderdeel van uit. Bijzondere aandacht wordt gevraagd voor het project waterconservering (Rusven e.o.). Dit project heeft als doel om in het brongebied van de Hooge Raam water te kunnen vasthouden.

De 'Stimuleringsregeling Groene en Blauwe diensten' (Provincie Noord-Brabant in voorbereiding; Pilot Maashorst) kan een bijdrage leveren aan de te realiseren doelstellingen. Deze stimuleringsregeling wordt naar verwachting medio 2005 operationeel.

3.3.3 Landschapzone Schajkse heide – Reeksche Heide

Er bestaat behoefte aan het versterken van een landschapsecologische samenhang tussen Maashorst en de Reeksche Heide. In deze zone bevinden zich op dit moment grootschalige recreatieobjecten (o.a. een drietal campings), zandwinplassen, particuliere landgoederen, verpleeghuis Nieuwe Hoeven en verschillende vormen van landbouw (o.a. glastuinbouw, rundveehouderijen, intensieve veehouderijen, akkerbouw). Het gebied vormt de entree voor Schajk naar de Maashorst.

In onze visie dient de gewenste ecologische samenhang niet alleen gerealiseerd te worden door de aanleg van verbindingzones. Wij stellen voor om te streven naar integrale gebiedsontwikkeling door in te spelen of gebruik te maken van onder andere:

- Behoeft aan kwaliteitsverbetering en of uitbreiding van recreatieobjecten ('Ruimte voor ruimte' in de vorm van recreatie in combinatie met landschapsontwikkeling en of de vestiging van een landschapscamping).
- Landgoedontwikkeling (rood helpt groen)
- Verbrede landbouw (b.v. groenblauwe dienstverlening)
- Verplaatsen of saneren intensieve veehouderij (conform Reconstructiedoelen)
- Gebiedsgerichte inzet van natuur- en boscompensatie
- Kwaliteitsverbetering van bestaande groengebieden (particulier bos, MOB-complex, Mineursberg e.d.)

3.3.4 Het Mun: de tuin van Schajk

Het Mun is gelegen tussen Schajk, de A50 en N321 en is voornamelijk te bestempen als een agrarisch cultuurlandschap. Langs de rechthoekige wegenstructuur zijn boerderijen (rundveehouderijen, intensieve veehouderijen, boomteelt, akkerbouw e.d.), particulieren, buurtschapjes en lokaal detailhandel gevestigd. Het centrale deel is landschappelijk open en kent lange zichtlijnen, terwijl de randen van het gebied besloten zijn ten opzichte van de Maashorst en Herperduin. Nabij Schajk zijn typische dorpsrandverschijnselen waarneembaar die niet bijdragen aan de landschappelijke kwaliteit. Het gebied heeft op dit moment een bescheiden

rol als uitloopegebied voor Schajk. Het wordt vooral gebruikt op 'doorreis' naar de Maashorst en Herperduin.

Het voorstel is er zorg voor te dragen dat de landbouw de belangrijkste drager van het gebied is en blijft. Vooral in het centrale deel dient de grondgebonden landbouw ruimte te krijgen voor verdere ontwikke-

ling. Belangrijk is het handhaven van de openheid, waarbij wordt voorgesteld om de Munse Wetering te ontwikkelen tot een 'multifunctionele hoofdader'. Naast ecologische verbindingzone vervult de wetering daarmee een functie vanuit watoerdelen (waterconservering, retentie, kwaliteitsverbetering e.d.) en recreatie (route langs het water). De landbouw kan deze doelstellingen realiseren door groenblauwe dienstverlening (Pilotproject Maashorst).

Bijzondere aandacht wordt gevraagd om de kwaliteit van het landschap te versterken door een verdere verdichting te laten plaatsvinden aan de randen. Dit kan zowel door agrarisch natuur- en landschapsbeheer als ook door recreatieve ontwikkelingen in een groene setting. Landgoedontwikkeling heeft niet de voorkeur maar is een optie in het geval de landbouwkundige ontwikkeling daar op termijn ruimte toe biedt (b.v. door wegvallen landbouwkundig gebruik).

3.3.5 De omgeving van Herperduin

Rondom Herperduin ligt een agrarische randzone waar menging met recreatie en wonen aan de orde is. Rond het Ganzenven is er sprake van een relatief kleinschalig landbouwgebied, waar zich tevens lokaal wijstverschijnselfen voordoen. Het gebied fungeert als leefgebied voor dassen en struweelvogels.

Tussen de kern Berghem en Herperduin wordt op korte termijn de nieuwe woonwijk Piekenhoef ontwikkeld. Voor de toekomstige bewoners van deze nieuwe woonwijk is Herperduin als het ware hun achtertuin. De omgeving van het bungalowpark Herperduin aan de oostzijde kent een camping die voor een deel bestaat uit huisjes in het bos. Dit park, dat voornemens is om in 2005 uit te breiden, moet deel gaan uitmaken van een recreatieve poort.

Het crossterrein Zevenbergen veroorzaakt overlast voor recreant en natuur door de periodiek enorme geluidsbelasting die zich uitstrekt over zowel Herperduin als de Maashorst. De ontsluitingsweg loopt door de Rijsvennen. Voor de Rijsvennen bestaat het voornemen voor natuurbouw, waarbij landbouwgrond wordt omgezet in natuur (heide, vennen, schrale graslanden e.d.). Dicht bij de Rijsvennen ligt aan de kant van Oss de Witte Ruijsheuvel. Dit gebied vormt de schakel tussen Herperduin en de Groene Geledingszone (zie hierna).

Gezien de ontwikkelingen in en rond het Herperduin is de gemeente Oss bezig met de uitwerking van een integraal gebiedsplan met daarin opgenomen een duidelijke ontwikkelingsstrategie. Dit plan is in voorbereiding en geeft een beeld van de gewenste recreatieve zonering, het toekomstige beheer (integrale begrazing, bosvorming, venherstel en herstel wijstverschijnselfen), bijzondere recreatieve voorzieningen en recreatieve poorten. Ook

de landbouw behoudt in de visie op Herperduin een plaats en kan blijven functioneren als drager. Naast primaire landbouw is er vooral ruimte voor verbrede landbouw zoals stadslandbouw, groenblauwe dienstverlening, recreatie en waterbeheer. Ook wordt gedacht aan andere functies in de sfeer van

rood voor groen (b.v. nieuwe landgoederen). Rond het Goor is kleinschalige natuurbouw gewenst (o.a. wijst, dassenleefgebied).

Het gebiedsplan zal leiden tot diverse deelprojecten die in het kader van de natuurvisie Oss zullen worden gerealiseerd.

3.3.6 Groene geledingszone Oss

De groene geledingszone ten zuiden van Oss is een voormalig kampenlandschap met een sterke menging van functies (manege, particulieren, klooster, boomkwekerijen, landbouw). Het gebied heeft op dit moment geen duidelijke structuur.

Tegelijkertijd zijn de landschappelijke kwaliteiten van het gebied nog duidelijk waarneembaar. De aanwezige verbindingen zijn voornamelijk noord-zuid gericht. Momenteel wordt het gebied vooral gebruikt als leuke route om naar een ander gebied, bijvoorbeeld Herperduin of De Hooge Vorssel te gaan.

In de visie wordt er uitgegaan van de ontwikkeling van een nieuwe sterke drager, die de verschillende gebiedjes bij elkaar houdt. Deze sterke drager zou bijvoorbeeld in de vorm van een skate- annex fietspad van oost naar west door het gebied moeten lopen. Aan deze drager kunnen allerlei ontwikkelingen gekoppeld worden, waarbij het kleinschalige karakter voorop staat. Te denken valt aan combinaties van wonen of recreatie met aanleg en beheer van groen (rood helpt groen concepten).

Het gebied Vier winden met de Witte Ruijsheuvel verdient extra aandacht. Dit gebied bestaat uit o.a. een voormalige vuilstort, bossen, horeca en een camping. Het is gewenst om dit gebied te ontwikkelen tot een aantrekkelijke entree naar Herperduin. Doel is mensen uit Oss langdurig te vermaken. Gedacht kan worden aan een zandberg, natuurspeelbos, informatievoorziening, diverse routes en de al geplande uitkijktoren. Wat de entree tot het Bomenpark, pannenkoekhuis en omgeving op dit moment voor Heesch is (of kan worden; zie hierna), kan het gebied Vierwinden met de Witte Ruijsheuvel zijn voor Oss.

3.3.7 De Hooge Vorssel

De Hooge Vorssel is het (bos-)gebied tussen Nistelrode en Heesch. Door middel van een gecombineerde recreatie- en wildtunnel is het gebied bij de aanleg van de A50 verbonden met de Maashorst. In feite zijn Heesch en Nistelrode hierdoor de enige twee grotere plaatsen die direct aan de Maashorst grenzen zonder dat eerst een belangrijke weg overgestoken hoeft te worden .

In het gebied is een groot aantal functies te vinden, waarvan het Bomenpark en de golfbaan de belangrijkste zijn. Het Bomenpark fungeert, samen met de pannenkoekenbakker als recreatief knooppunt, niet alleen voor Nistelrode en Heesch, maar ook voor veel mensen uit Oss. Naast deze twee belangrijke gebruikers liggen in het gebied nog een MOB-complex, een vatenopslagterrein, een boerderij en enkele woningen. Rond de verschillende functies ligt bos en er is zelfs nog een klein heideterreintje aanwezig.

Het gebied heeft potenties om verder uit te groeien tot één van de entrees of poorten van de Maashorst. Tegeijkerijd is het van belang de uitloofunctie van het gebied dichtbij het dorp te versterken, waarbij de centrale ontvangstplaats rond het pannenkoekenhuis en Bomenpark blijft liggen. Belangrijk is het versterken van de natuurfunctie in combinatie met extensieve recreatie. Het is gewenst om de bestaande bossen gevarieerder te maken en de sterk versnipperde heide uit te breiden. Vanuit beheer kan gedacht worden aan het toepassen van extensieve begrazing. Vanzelfsprekend is het van belang dat er een fijnmazig netwerk van routes aanwezig is ('voor ieders wat wils').

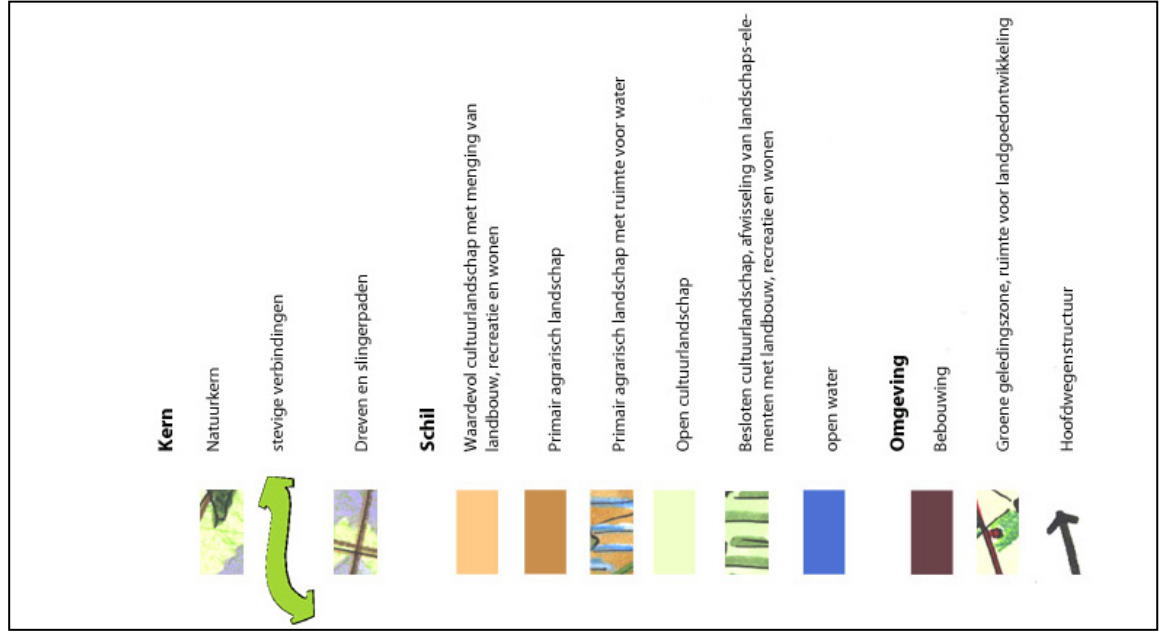
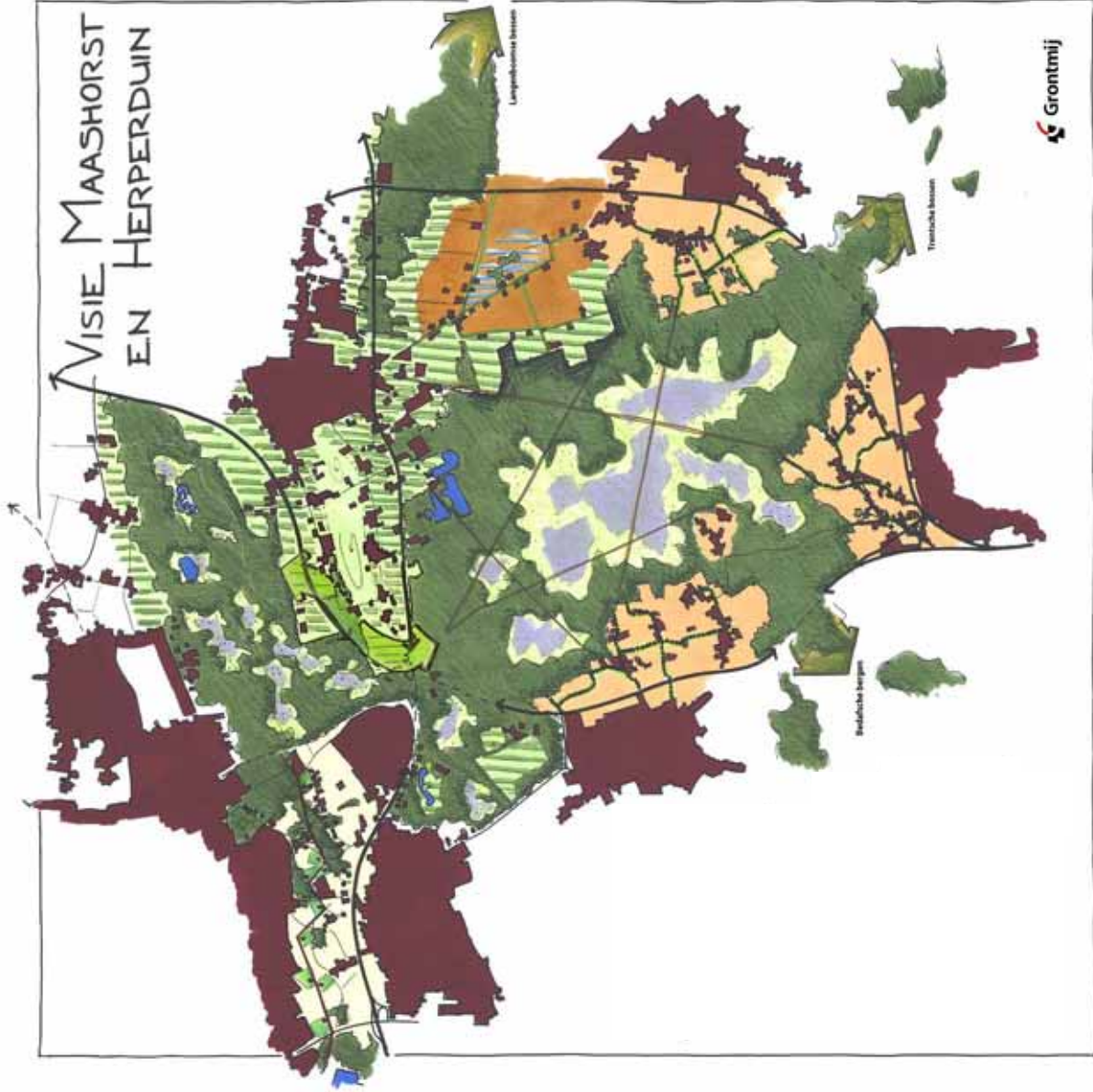
Het beeld van een miniatuur Maashorst is hier op zijn plaats. Het is noodzakelijk om verder na te denken over de toekomstige invulling van de plek. Wellicht zijn er mogelijkheden om de golfclub in ruil voor verdere groei toch een gedeeltelijk

openbaar karakter te geven. Wat is of kan de functie zijn van het MOB-complex? Wat is de toekomst van de daar aanwezige landbouw? Het werken aan een duidelijke toekomstvisie voor dit deelgebied is belangrijk om verdergaande versnippering van functies en eigendom te voorkomen.

4 Kaartbeeld landschapspark

De visie en het toekomstbeeld per deelgebied is vastgelegd in een kaartbeeld. Uit de gesprekken is duidelijk naar voren gekomen dat het kaartbeeld positief wordt ontvangen door betrokken partijen. De kaart voorziet kennelijk in de behoefte aan een "praatprent", die de kwaliteit van het gebied visualiseert, een toekomstperspectief biedt, de gezamenlijke belangen verbindt, enthousiasme uitstraalt en opwekt en last-but-not-least: kan fungeren als kapstok voor projecties en subsidieaanvragen. Deze plankkaart is een geschikt kader voor een verdere uitwerking. Kortweg kan het kaartbeeld in enkele woorden worden toegelicht (zie ook legenda):

- De natuurkern Maashorst - Herperduin geeft met haar robuuste natuur een tegenwicht aan het gevaar van versnippering dat in een dichtbevolkt land altijd en overal op de loer ligt, en zeker in de provincie Noord-Brabant met haar sterke economische en ruimtelijke groei;
- De natuurkern Maashorst – Herperduin ontwikkelt zich tot een samenhangende natuurkern met bos, heide en natuurlijk grasland en is voorzien van een stevige verbinding tussen beide natuurgebieden en met verbindingen naar de omgeving;
- Binnen de natuurkern is ruimte voor natuurgerichte en extensieve recreatie. Voor de routestructuur vormt de cultuurhistorische wegeenstructuur (dreven, slingerpaden e.d.) de onderlegger;

- De levendige buurtschappen en landbouwgebieden in de schil rond de natuurkern zorgen voor lucht (beweegruimte voor gebruikers en bezoekers) en leven (landbouw als economische drager van dit cultuurlandschap);
- De levendige schil kent een differentiatie in deelgebieden gebaseerd op kwaliteit (landschap, cultuurhistorie e.d.), ligging ten opzichte van de dorpen en menging van functies. Er zijn o.a. buurtschappen, overgangsgebieden, primair agrarische gebieden en stedelijke en groene geleidingszones;
- De levendige schil zorgt voor een prettig verblijf met een veelzijdig aanbod rond de thema's landschap, recreatie, landbouw, wonen, cultuurhistorie, water en cultuur;
- De levendige schil zal door haar landschappelijke en recreatieve aantrekkelijkheid bijdragen aan het laten 'verdwijnen' van de nu zo dominante hoofdwegen. Ze worden als het ware 'transparante lijnen' in het landschapspark. Dit wordt fysiek natuurlijk ook veroorzaakt door het aanbrengen van tunnels en bruggen voor recreanten en/of dieren;
- Een duidelijke zonering van kern, schil en relatie met de woonkernen rechtvaardigt het om mensen te ontmoedigen op intensieve wijze in het rustige, natuurlijke hart te recreëren of landbouw te bedrijven. Je biedt een goed alternatief met een herkenbare, gastvrije en aantrekkelijke schil met een veelzijdig aanbod.

5 Thema's

Het kaartbeeld, de visie en de beschrijving per deelgebied geven een beeld van de toekomst voor het landschapspark Maashorst – Herperduin. Deze toekomstvisie is onder te verdelen in thema's die als kapstok dienen voor de projecten.

5.1 Natuurkern Maashorst-Herperduin

Natuurkern

De natuurkern vormt de ecologische "smoel" binnen het landschapspark. De natuurkern Maashorst - Herperduin zal op termijn uitgroeien tot een samenhangend parkachtig boslandschap met natuurbos, natte en droge heide, vennen en grazige vegetaties over een oppervlakte van circa 3.500 hectare. Het omvormen van bestaande bossen naar natuurbos, het toelaten van spontane processen en het toepassen van integrale begrazing zijn de centrale thema's in het natuurbeheer. Uiteindelijk treft men in het parkachtige boslandschap van Maashorst- Herperduin bijzondere soorten aan als Das, Rugstreeppad, Nachtzwaluw, Schooise hooglander, Edelhert, Boommarter en Raaf. Edelhert, Raaf en Boommarter zijn nu nog niet aanwezig.

Vanaf de Maashorst stromen in de toekomst twee door kwel- en regenwater gevoede kleine beekjes naar het westen. Het zijn nu nog twee diepe ontwateringsloten voor een goede landbouwkundige ont- en afwatering. Ze stromen in de toe-

komst als slingerende beekjes door een kleinschalig beekdal met elzensingels, poelen en bloemrijke graslanden. Bijzondere doelsoorten zijn de Gewone bronlibel, de Kleine ijsvogelvinder en de Poelkikker.

Binnen de natuurkern Herperduin - Maashorst leidt het herstel van wijst en of de vernatting tot herstel van natte heide, vennen en natte schraallanden. In de schil is herstel van wijst ook kansrijk in combinatie met groenblauwe dienstverlening.

Bij de realisatie van de natuurkern is samenwerking en afstemming van beheer tussen Staatsbosbeheer en de gemeenten belangrijk. De realisatie van de ecologische hoofdstructuur door aankoop, inrichting en beheer is primair een taak van Staatsbosbeheer en de hogere overheden (provincie en rijk). In het kader van de natuurcompensatie A50 heeft Rijkswaterstaat een belangrijke bijdrage geleverd aan de realisatie van de EHS. De gronden zijn of worden overgedragen aan SBB.

De realisatie van de overige delen van de EHS staat tevens in het teken van de verbetering van de verkaveling voor de landbouw.

De gemeenten geven in een verschillend tempo invulling aan het beoogde natuurbeheer van hun bossen. De gemeente

Oss heeft verregaande omvorming naar natuurbos en extensieve begrazing in de Maashorst en Herperduin hoog in het vaandel staan. De andere gemeenten bewandelen de weg der geleidelijkheid door het toepassen van geïntegreerde bosbeheer en door het onderbrengen van delen bij de twee begrazingseenheden die in de toekomst tot een geheel kunnen smelten. Uiteindelijk zal de begeleid natuurlijke eenheid Maashorst - Herperduin een feit zijn. Het is zinvol een project te benoemen waarin de weg der geleidelijkheid wordt uitgezet in een plan van aanpak rond verwerving, inrichting en beheer. Bij het beheer kunnen eventueel de Maashorstboeren worden ingeschakeld worden. Zij kunnen bijdragen door (tijdelijke) inscharing, maai-beheer en andere werkzaamheden. Op termijn zal binnen de begeleid natuurlijke eenheid met een integraal begrazingsbeheer geen of een zeer bescheiden rol zijn weggelegd voor de landbouw.

Lokaal kunnen agrariërs en andere particulieren bijdragen aan de realisatie van de EHS door particulier natuurbeheer, vooral in de 'dalen van de 'Grote Weteringen'. Vanzelfsprekend ligt het accent voor natuur en landschapsbeheer door agrariërs in de schil. Verlenen van groene en blauwe diensten is al een begrip dat vraagt om een praktische en financieel aantrekkelijke uitwerking. In het hart van de natuurkern staat integraal beheer centraal dat beter kan worden overgelaten aan SBB en de gemeenten.

Verbindingen

Willen we de hoge ambitie voor Herperduin en Maashorst als samenhangend landschapspark met natuurkern waarmaken dan zijn enkele natuurbruggen van formaat noodzakelijk over de A50 en de N321. Belangrijke doellosoorten zijn het Edelhert, de Das en diverse aan heide en bos gerelateerde (kleine) zoogdieren, dagvlinders, sprinkhanen en loopkevers. Dat vraagt om een gezamenlijke inzet en gefaseerde uitvoering. De gemeente Landero start vanuit haar verantwoordelijkheid met extensivering van grondgebruik in de omringende gronden (Project Landschapsbeleidsplan). Een nadere uitwerking van het ambitieniveau, een gefaseerde aanpak en bijbehorende financierings- en realisatiestrategie is gewenst.

De A50 aan de westzijde van de Maashorst is c.q. wordt voorzien van een natuurbrug ten zuiden van Nistelrode en een tunnel bij Heesch. Deze faunapassages fungeren zowel voor dieren als mensen (recreatief medegebruik). Verder dragen

de diverse ecologische verbindingzones in het agrarische gebied ('natte en droge groene linten') en diverse kleinere faunatunnels onder de wegen (o.a. Berghemse weg en A50) bij aan de ontstopping van de natuurkern.

5.2 Landbouw als duurzame beheerder

De schil rond de natuurkern is gebaat bij een duurzame en goed functionerende landbouw. De landbouw is en blijft naar de mening van alle belanghebbende partijen de belangrijkste beheerder. Op de Maashorst is geen plek voor grootschalige of intensieve landbouw. In de schil dient ruimte te zijn voor zowel een primaire, grondgebonden landbouw, waarbij er ruimte geboden moet worden aan verbreding met nevenfuncties zoals zorg, recreatie en agrotourisme en groene en blauwe diensten. Op dit moment worden diverse initiatieven op dit vlak ontplooid door de Maashorstboeren.

Het realiseren van een levendige schil met de landbouw als belangrijkste drager vraagt om een sturend en tegelijkertijd flexibel toelings- en ontwikkelingskader. Voor de verbreding van de landbouw zijn er veel verbodige regels en beperkingen, die voor een deel voortkomen uit een angst of onzekerheid voor die verandering. Daarnaast kan het wegvallen van het landbouwkundige gebruik reden zijn voor het toelaten van nieuwe al dan niet aan landbouw gerelateerde functies (b.v. een nieuw landbouwbedrijf, woonfunctie/landgoederen, recreatiebedrijf etc.) mogelijk te maken vanuit het perspectief van een levendige schil.

Het is gewenst om langs de collectieve weg een uitvoeringsgerichte gebiedsvisie per deelgebied in de schil te maken waarin de toekomst voor de landbouwsector en andere functies in beeld wordt gebracht. Een ontwikkelingsperspectief dat voortbordurt op en past binnen de voorliggende globale visie voor Maashorst – Herperduin. In de gebiedsvisie vormt de kwaliteit van het gebied het

centrale uitgangspunt (kwaliteit natuur, landschap, abiotiek, cultuurhistorie e.d.). De visie vormt het kader voor ontwikkelingen, initiatieven en projecten. Het is een vorm van ontwikkelingsplanologie (faciliteren van ontwikkelingen) in plaats van toetsingsplanologie (bestemmingen, gedetailleerde regels). Het leidt tot een grote haalbaarheid van projecten gezien vanuit beleid (planologisch, juridisch e.d.), financiën (van ad-hoc en/of locatiegebonden subsidiering naar gebiedsgerichte financiering) en vanuit draagvlak (gedragen, integraal ontwikkelingsperspectief).

5.3 Recreatie

Er is een Natuurtoeristische visie voor de Maashorst opgesteld. Deze visie geeft een helder beeld van de zoning, de (differentiatie) in routestructuren en voorzieningen en het (potentiële) aanbod van producten en arrangementen. Tevens wordt het toeristisch-recreatief profiel toegelicht waarin de samenhang wordt geschetst van het landschapspark, de levendige schil en de omringende woonkernen. In die visie is Herperduin nog niet betrokken.

Het samenvoegen met Herperduin en de schaa sprong voor natuur (natuurkern met Edelhert) leidt tot een ambitieuzer profiel van de natuurkern voor de regio. In de Natuurtoeristische visie lijkt de huidige situatie het uitgangspunt te zijn geweest. Indien het profiel van een robuuste natuurkern met aansprekende soorten en daaromheen een levendig cultuurlandschap wordt verkozen ontstaat een nieuw perspectief. Het duurt nog een behoorlijke tijd voordat het natuurbeeld ook werkelijkheid is. Dat zal uitgaande van de doelstelling voor de realisatie van de EHS en het ambitieuze ontsnipperingsprogramma over de A50/N324 nog wel 10 a 15 jaar

duren. Datzelfde geldt voor het ontwikkelen van een levendige en aantrekkelijke schil met een veelzijdig aanbod voor bezoekers. Ook daar is tijd voor nodig. Maar het is wel een realistisch beeld dat noodzaak om daar nu al op te anticiperen.

In de Natuurtoeristische visie is een heldere zoning opgenomen van mogelijke recreatieve functies en verschillende vormen van medegebruik in zowel de schil als de natuurkern. Vertaald naar projecten betekent dit:

- Het verbeteren van de recreatieve ontsluiting vanuit dorp en stad (bereikbaarheid, opvang gemotoriseerd verkeer e.d.)
- Het verbeteren van de recreatieve routestructuren, voorzieningen en differentiatie van routes naar gebruik (recreatief medegebruik);
- Het gezamenlijk profileren en herkenbaar maken van het landschapspark (promotie, logo, marketing etc.). Met aansprekende borden langs de snelwegen worden de automobilisten gewezen op het landschapspark.
- Het verbeteren van het recreatief-toeristisch aanbod zowel binnen het landschapspark (agrotourisme, verbeteren/versterken recreatiebedrijven e.d.) als ook in relatie tot de dorpen en Oss (kansen voor meerdaagse arrangementen);

Er bestaan bij partijen verschillende opvattingen over de wijze waarop er invulling wordt gegeven aan de informatie-, educatie- en/of bezoekersfunctie en de relatie met (potentiële) recreatieve entrees rondom de natuurkern zoals De Hooge Vorse, Naat Plek e.o., Witte Ruijsheuvel, omgeving Plassen van Hofmans e.d. De centrale ligging van Slabroek heeft voor- en nadelen die nader moeten worden uitgewerkt vanuit de gedachte dat het ook een mogelijke recreatieve poort kan zijn. Slabroek vraagt op korte termijn om duidelijkheid over het toekomstperspectief, de financiering en de bijdragen van participerende partijen.

5.4 Cultuurhistorie

De geschiedenis is te lezen in de Maashorst en Herperduin. De landschappelijke verscheidenheid is groot: een afspiegeling van een boeiende ontginningsgeschiedenis. Er zijn recent nog unieke vondsten van de vroegste culturen gedaan, er zijn zichtbare resten van diverse veldslagen uit onze geschiedenis, maar er zijn ook de vele levenstekens van de landbouw door de eeuwen heen (schaapsdreden, kamperlandschap, enz.). Dit thema heeft een impliciete betekenis als aardkundige waarde en cultureel erfgoed. Tegelijkertijd heeft dit een bijzondere toegevoegde waarde in zich voor de recreatie. Er zijn diverse organisaties actief op dit gebied.

In het kader van de projecten kan dit thema een rol spelen bij het aanleggen van recreatieve routes ("op dreef", "op oorlogspad", enz.), maar ook bij de organisatie van evenementen en aanbod van arrangementen, waarin alle kwaliteiten van het gebied in beeld komen (natuur, landbouw, recreatie, cultuurhistorie en water). Tevens is het behoud en waar nodig herstel van cultuurhistorische elementen (kanonsberg, leemkuil, grafheuvels, streekeigen boerderijen, e.d.) nodig.

5.5 Water

Het thema water kunnen we beschouwen als ondersteunend aan het hoofdthema natuur. Toch zijn er genoeg redenen om er hier apart aandacht aan te besteden: het heeft immers ook relatie met de toekomst van de landbouw (waterbehoefte en wateroverlast), de recreatie (medegebruik en beleving) en cultuurhistorie (unieke aardkundige waarde van de wijstverschijnselen). Het belangrijkste project is in dit kader het uitvoeren van het project vernatting van de natuurkern in relatie met de agrarische sector.

De Maashorst en Herperduin zijn overwegend droge gebieden. Water is niet het eerste waar je aan denkt. Natuurontwikkeling en bosvorming zullen echter ongetwijfeld bijdragen aan het vergroten van de infiltratie. Het water zal er worden vastgehouden voor herstel van natte heide, vennen en bossen. De verhoogde infiltratie komt de voeding van het grondwater ten goede. Grondwater treedt uit in laagtes zoals vennen, beken en kwelgebieden aan de voet van de 'horst en duin'.

Vanuit waterbeheer zijn herstel van beken en beheer van wijstgronden de belangrijke thema's. Ze zijn al genoemd bij het thema natuur. Beekherstel speelt op de korte termijn een rol bij de Grootte Wetering nabij Slabroek. Herstel van wijstgronden of het benutten van wijstverschijnselen zijn er rond Loo, Herperduin (Goor, Rijsvennen) en Hengstheuveld.

De Stimuleringsregeling Groene en Blauwe Diensten beoogt een verdergaande integratie van blauwe, groene en recreatieve diensten. Ze kunnen een (bescheiden) aanvullend inkomen zijn voor de boer. Combinaties met agrarisch en particulier natuurbeheer moeten worden opgepakt.

In de schil rond de natuurkern spelen waterconservering, waterkwaliteitsverbetering en in mindere mate waterberging een belangrijke rol. Er zijn al projecten in voorbereiding of uitvoering. In het brongebied van de Hooge Raam rond het Rusten is de wens te komen tot een integrale aanpak van het waterbeheer.

6 Uitvoeringsprogramma en projecten

De verschillende visies en bestaande plannen voor het gebied Maashorst – Herperduin zijn geïntegreerd in voorliggende totaalvisie. Deze visie is tot stand gekomen door gesprekken met de verschillende belanghebbende partijen zoals de gemeente Uden, Oss, Bernheze en Landerd, Recron, ZLTO, SBB, Waterschap Aa en Maas, Maashorstboeren en het zoekerscentrum Slabroek. Voortvloeiend uit de verschillende visies en bestaande plannen hebben alle belanghebbenden partijen projecten gedefinieerd die in de periode 2004-2009 gerealiseerd moeten worden. Een aantal projecten verkeert in een concreet stadium, voor andere projecten zal eerst nog een plan moeten worden opgesteld.

De Stuurgroep Maashorst – Herperduin wil in een gezamenlijke inspanning komen tot de realisatie van het landschapspark Maashorst – Herperduin. De geprioriteerde projecten zijn onderverdeeld in gezamenlijke projecten en individuele projecten. Door in gezamenlijkheid projecten te ontwikkelen zal meer geld voor deze projecten gegenereerd kunnen worden. Daarnaast levert de samenwerking voor Maashorst - Herperduin een grotere kwaliteit op, dan wanneer afzonderlijke projecten worden gerealiseerd. Door deze samenwerking is het mogelijk om aanspraak te maken op externe financieringsbronnen zoals CERES en afspraken te maken in de geest van het toekomstige Investeringsbudget Landelijk Gebied.

In de komende 5 jaar zullen projecten die genoemd staan in het uitvoeringsprogramma worden uitgevoerd. De organisatie die dit zal moeten gaan uitvoeren, moet vooral slagvaardig en uitvoeringsgericht zijn. Een centrale rol zal zijn weggelegd voor de programmamanager. De programmamanager zal een coördinerende

rol hebben voor de gezamenlijke projecten. Voor de individuele projecten zijn de verschillende belanghebbenden partijen zelf verantwoordelijk voor de uitvoering.

De huidige projectenlijst is een momentopname. Aan de hand van voortschrijdend inzicht en ontwikkelingen kunnen nieuwe projecten worden toegevoegd, die mogelijk aanpassing van de nu opgestelde planning c.q. prioriteit tot gevolg hebben.

6.1 Financieringsstrategie

In de huidige praktijk worden projecten veelal als zelfstandig beschouwd. Dit betekent dat pas tijdens of na het planvormingsproces en het doorlopen van de noodzakelijke procedures gestart wordt met het verwerven van gronden, het zeker stellen van de benodigde financiële middelen en de uitvoering. De ervaring leert dat als gevolg van deze aanpak:

1. gronden vaak niet kunnen worden verworven of fors moet worden betaald;
2. externe financiële middelen niet worden geoptimaliseerd (som is meer dan het totaal der delen). Subsidies zijn gerelateerd aan een projectoverslijgend belang (programma / thema worden gemist);
3. natuurcompensatie niet in de eigen regio kan worden gerealiseerd door het gebrek aan gronden (projecten), dan wel wordt ingezet op locaties met een beperkte ecologische waarde;
4. de uitvoering van projecten wordt vertraagd en op de lange baan geschoven, wat het realisatieperspectief zeker niet ten goede komt.

Voor het uitvoeringsprogramma wordt dan ook gekozen voor een financieringsstrategie op het hoge niveau 'Maashorst –Herperduin'.

Voor een kansrijke financieringsstrategie is het volgende belangrijk:

1. De gemeenten en andere partijen die zitting hebben in de Stuurgroep moeten allereerst de kansrijke projecten definiëren die in de periode 2005-2009 in uitvoering zullen / moeten komen.

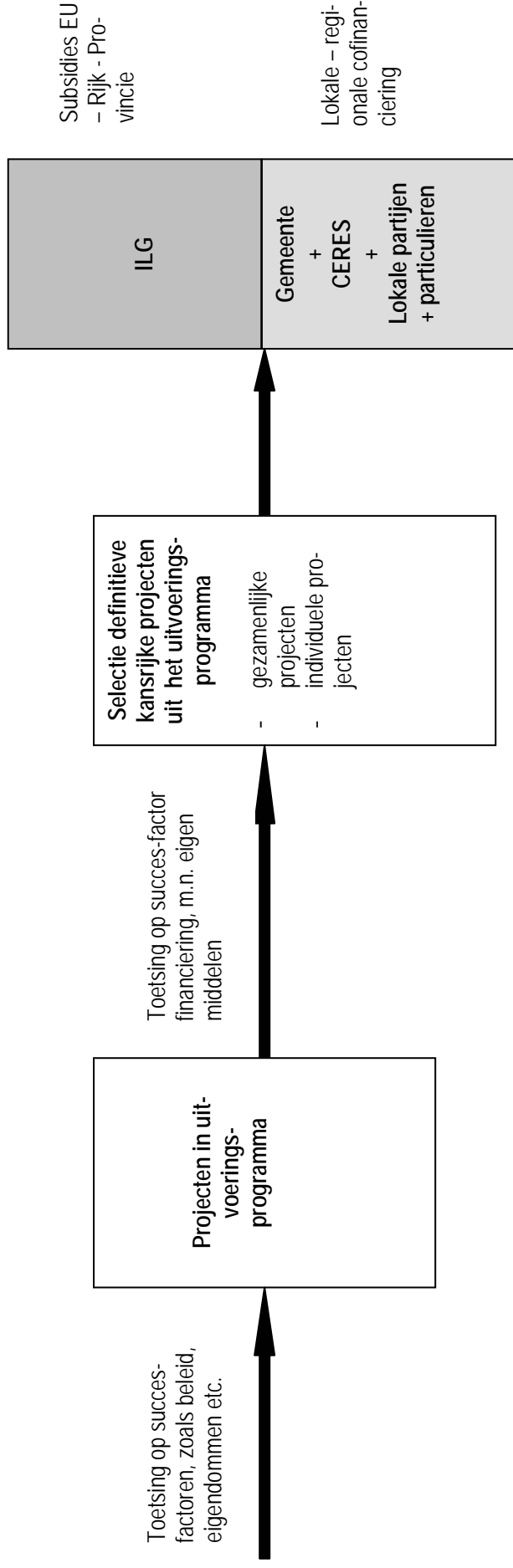
2. De projecten zijn in meer of mindere mate getoetst aan de succesfactoren voor realisatie zoals:

- Vigerend beleid;
- Communicatie en draagvlak;
- Eigendommen / gronden;
- Fasering.

Hieruit is het huidige Uitvoeringsprogramma gekomen.

3. vervolgens zullen de gedefinieerde kansrijke projecten geraamd moeten worden. De ramingen moeten worden afgezet tegen de beschikbare gemeentelijk gelden, binnen te halen CERES-subsidie en gelden van lokale partijen en particulieren. Op basis hiervan worden de kansrijke projecten beoordeeld aan de hand van de succesfactor financiering.
4. Aan de hand van de bovenstaande succesfactoren zal een lijst met kansrijke projecten worden opgesteld. Hierbij is ook de verhouding gezamenlijk – individueel van belang;
5. Door in een vroeg stadium de projecten te ramen en de beschikbare financiële middelen hieraan te koppelen kan op het niveau van Maashorst - Herperduin berekend worden wat de maximale cofinanciering is van de gezamenlijke partijen.
6. Als gezamenlijke cofinanciering bekend is, dan kan een concreet beroep worden gedaan op middelen van de provincie, rijk en EU. In de geest van het Investeringsbudget Landelijk Gebied willen gemeente en partners hier graag afspraken over maken.

Financieringsstrategie Maashorst - Herperduin

6.2 Organisatie Maashorst – Herperduin

De verschillende partijen die zitting hebben in de Stuurgroep Maashorst – Herperduin willen in de komende jaren tal van projecten uitvoeren om dit gebied op allerlei fronten te ontwikkelen.

Iedere partij heeft hiervoor zijn eigen projectenprogramma. Door het analyseren van deze projectenprogramma's is geconcludeerd dat een elftal projecten een gezamenlijk belang herbergen. Er is binnen het uitvoeringsprogramma gekozen om een splitsing te maken tussen de 'gezamenlijke projecten' en 'individuele projecten'.

De uitvoering van de projecten heeft een directe relatie met de uitvoering van de revitalisering van het landelijk gebied (reconstructie). Gezien de recente ontwikkelingen kan het voorstel om het procesmanagement van dit uitvoeringsprogramma te combineren met de uitvoering van de reconstructie toch worden opgenomen. Daarom zal bij de uitvoering van de rol van de streekmanager reconstructie nadrukkelijk aan de orde komen.

Om de realisatie van de projecten genoemd in het uitvoeringsprogramma handen en voeten te geven wordt er een Programmabureau Maashorst –Herperduin opgericht. Dit programmabureau wordt bemand door de programmamanager. Deze programmamanager is de contactpersoon voor alle trekkers van projecten, de streekmanager van de reconstructie en de stuurgroep Maashorst-Herperduin.

Organisatie Gezamenlijke projecten

De gezamenlijke projecten worden, indien nodig, getrokken door de programmamanager Maashorst – Herperduin. Deze programmamanager wordt door de stuurgroep aangewezen en zal als eerste aanspreekpunt fungeren voor alle projecten in dit gebied.

De programmamanager heeft in ieder geval de volgende taken:

- Informeren van de stuurgroep;
- Informeren van de streekmanager van de reconstructie;
- Het trekken van de projecten.

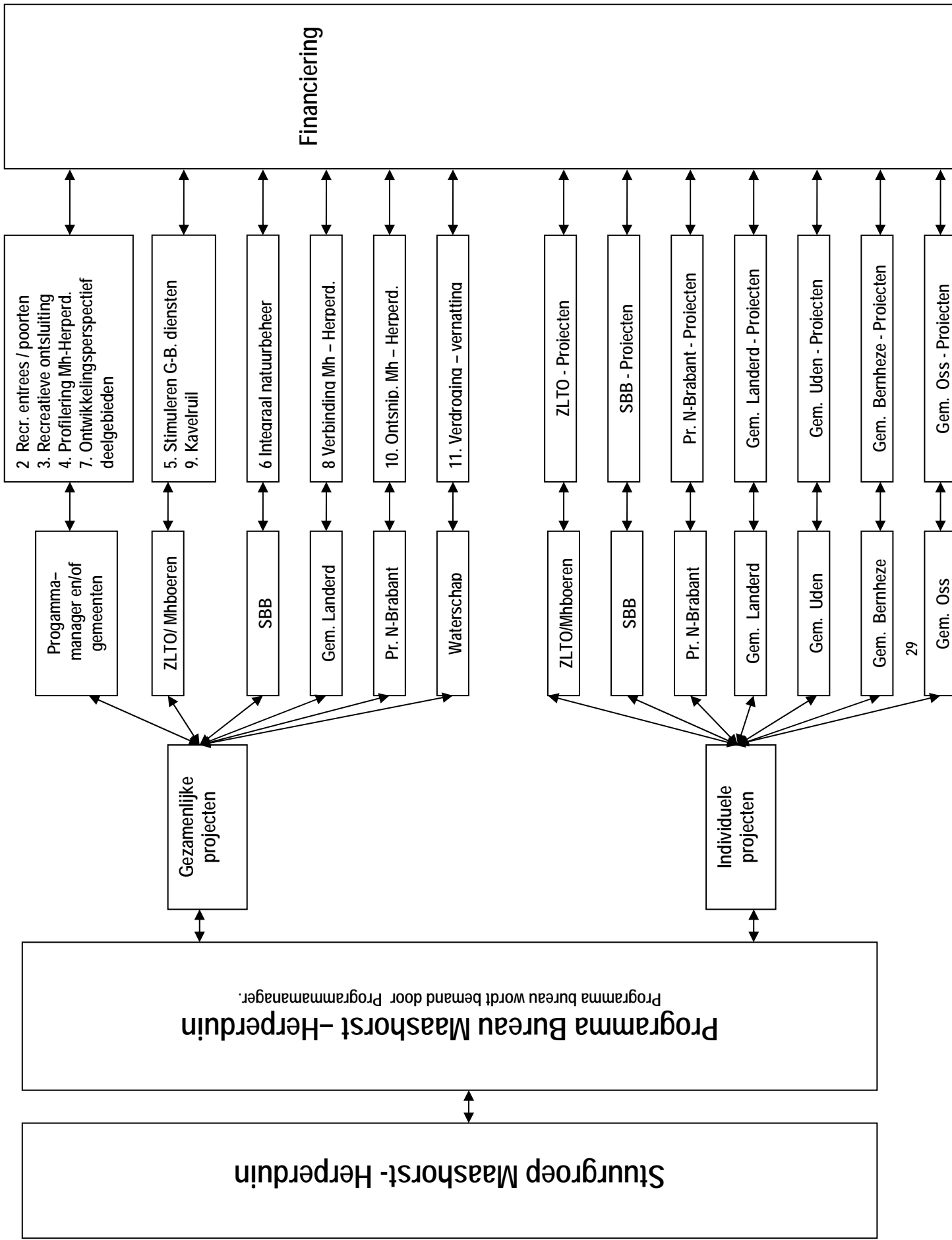
Naast de programmamanager van de Maashorst – Herperduin zijn er ook nog een aantal andere trekkers die gezamenlijke projecten trekken.

Individuele projecten

Naast gezamenlijke projecten hebben de verschillende partijen ook nog eigen projecten. Van deze projecten zijn zij zelf projecttrekker. Het is van groot belang om voldoende afstemming te vinden tussen de verschillende gemeentes en programmamanager Maashorst – Herperduin.

Per project zal de projectorganisatie worden uitgewerkt, met in ieder geval de volgende aspecten.

- tijd (inzet en planning);
- geld (budget, verdeling, bewaking);
- kwaliteit;
- informatie (wat nodig, verspreiding, voortgangsrapportage);
- organisatie (trekker, betrokken partijen, belanghebbenden, bv. IMN's, Heemkundekringen),
- taken en bevoegdheden;
- communicatie.

6.3 Projecten

Gezamenlijke projecten

Project	Omschrijving	Trekker en partners	Planning	Kosten	Financiering	Opmerkingen
1	Opzetten van een projectbureau Maashorst-Herperduin	Trekker: Stuurgroep Maashorst-Herperduin	Planning: 2004 – 2005	€ 60.000	Bijdrage gemeenten; Subsidies (gedacht kan worden aan CERES-gelden)	- invullen in relatie met het streekmanagement van de reconstructie. - Kosten evenredig verdelen over de gezamenlijk projecten zodat deze kosten ook voor subsidie in aanmerking komen.
2	Recreatieve entrees / poorten, informatievoorziening en educatie	Trekker: Stuurgroep Maashorst - Herperduin Partners: gemeenten en Mhboeren	Visie: 2004 Vervolgstudie 2005	€ 5.000 1 ^e fase Uitvoering 60.000	Deelnemende gemeenten	Project vindt plaats via bestuurlijke workshop.

Project	Omschrijving	Trekker en partners	Planning	Kosten	Financiering	Opmerkingen
3	Recreatieve ontsluiting en voorzieningen	Trekker: Projectmanager Maashorst- Herperduin	Plan: 2004 - 2005 Realisatie: 2005/2009	€ 600.000	CERES, gemeenten, (SBB)	Een inventarisatie van bestaande routestructuren is al gemaakt. Ook aanzet voor wandelen over boerenland. Qua fietsen ontbreekt m.n. de afronding van het fietsrondje Maashorst aan de noordzijde en de verbinding naar Oss.
4	Profilering Maashorst- Herperduin	Trekker: Projectmanager Maashorst - Herperduin	Plan: 2006	€ 50.000	- Provinciale middelen - Gemeentelijke middelen - CERES	
5	Uitvoering groene en blauwe diensten in het veld	Trekker: Maas- horsboeren en/of ZLTO Partners: gemeenten, provincie, waterschap en N+M- verenigingen	Uitvoering: 2005 e.v.	€50.000- 100.000 per gemeente per jaar	Stimuleringsre- geling groene en blauwe diensten (bij- drage door gemeenten + waterschap 50% en provincie 50%)	Project wordt begin 2005 ingediend onder de Provinciale Stimuleringsre- geling Groene en Blauwe (in voorbereiding); cofinanciering moet gere- geld worden door gemeenten en Waterschap.

Project	Omschrijving	Trekker en partners	Planning	Kosten	Financiering	Opmerkingen
6	Opstellen uitvoerings-plan voor realisatie integraal natuurbeheer	Trekker: Staatsbosbeheer Uitwerking: Maashorst beheersoverleg	Plan: 2005 Uitvoering: 2006	€ 2.500		Dit project richt zich met name op de natuurkern van het gebied.
7	Ontwikkelingsperspectief deelgebieden in de schil	Trekker: gemeenten Partners: Maashorstboeren/ZLTO, re-creatieondernemers, N+M-verenigingen	Plan: 2005 – 2006	Plan: 7.500 per plan Voor alle deelgebieden dus 4 x 7.500 is € 30.000	p.m.	Project moet gezien worden als een aanzet voor deelprojecten of initiatieven. Project van belang voor creëren van planologische en beleidsmatige ruimte voor uiteenlopende ontwikkelingen. Hierin wordt ook m.n. agrarische verbreding en recreatieve ontwikkeling opgenomen.
8	Realisatie verbinding Maashorst-Herperduin	Trekker: Gemeente Landerd (1e fase) Partners: Provincie en RWS, LNV, gemeenten	Haalbaarheids-onderzoek: 2004-2005. Gefaseerde uitvoering 2005 e.v.	afhankelijk van amblietieniveau min. €100.000 en max. €15.000.000	RWS Provincie gemeenten	Project vraagt om gefaseerde uitvoering op basis van concept, draagvlak. Is onderdeel van LBP Landerd. Project is cruciaal element om eenheid Maashorst – Herperduin tot stand te brengen.

Project	Omschrijving	Trekker en partners	Planning	Kosten	Financiering	Opmerkingen
9	Kavelruil Uitwerken plan van aanpak realisatie Reconstructie middels vrijwillige grondverwerking, uitruil t.b.v. realisatie recreatieve, ecologische en agrarische doelen. Reconstructie stelt gronddocumenten op om inzicht te krijgen in "vraag en aanbod".	Trekker: ZLTO, Maashorstoeren Partners: gemeenten, SBB, waterschap, agrariers, N+M-verenigingen	Plan 2005. Start uitvoering: 2005/2006	n.v.t.	Provincie en CERES Daarnaast via heffing op geruilde aantal ha's	Is reeds via vooraankondiging bij CERES bekend. Definitieve aanvraag moet nog gedaan worden. Heeft relatie met landinrichting Graspeel. Samenwerking met reconstructiecommissies is belangrijk.
10	Opstellen plan voor het ontsnipperen van Maashorst – Herperduin Opstellen ontsnipperingsplan en uitwerken plan van aanpak voor uitvoering.	Trekker: Provincie Noord-Brabant Partners: SBB, gemeenten	Plan: 2005	Plan: € 25.000	Provincie en gemeenten	
11	Verdroging-/ vernattingsvraagstuk uitwerken en optimaal realiseren Uitwerking van plan voor vernatting van de natuurkern en realiseren, waarbij de effecten voor de landbouw worden gecompenseerd.	Trekker: waterschap Partners: Maashorstboeren / ZLTO afdelingen, gemeenten, SBB, N+M-verenigingen	Plan 2005 Uitvoering 2005-2008	Voorstudie € 20.000 Uitvoering € 200.000	Waterschap (€50.000 max.), provincie	De Maashorst natuur vraagt om verhoging waterpeil dit heeft elders in en rond Maashorst effect op agrarisch grondgebruik Relatie met pilot Hooge Raam

Thema integrale gebiedsontwikkeling

Project	Omschrijving	Trekker en partners	Planvoorbereiding	Kosten	Financiering / wie betaald	Opmerkingen
13	Ontwikkelingsperspectief voor het gebied tussen Maashorst en Reeksche heide	Trekker: Gemeente Landerd	Plan: 2005	Plan: p.m.	p.m.	Project is van belang voor beoordeling en genereren van projecten of initiatieven op het gebied van wonen, recreatie, landbouw in combinatie met natuur en landschap.
14	Opstellen gebiedsvisie Hooge Vorssel	Trekker: Gemeente Bernheze	Plan: 2005	Plan: € 7.500	Gemeente, reconstructie?	
15	Opstellen gebiedsvisie Groene Geledingszone Oss	Trekker: Gemeente Oss	Plan: 2005.	€ 20.000	Gemeente Oss	
16	Opstellen gebiedsvisie Herperduin	Trekker: Gemeente Oss	Plan gereed oktober 2004.	€ 10.000	Gemeente Oss (gemeentelijk groenfonds)	Project voorziet in diverse deelplannen, projecten en of initiatieven. Let op eenheid met Visie Maashorst – Herperduin

Thema recreatie

Project	Omschrijving	Trekker en partners	Planning	Kosten	Financiering / wie betaald	Opmerkingen
17	Studie Motorcross-terrein Zevenbergen	Trekker: Gemeente Oss	Plan: 2005	Plan: p.m.	p.m.	Grontmij en Marktplan verkennen vrijblijvend opties. Resultaat is mogelijk bepalend voor nut studie. Mogelijk relatie met realiseren verbinding Maashorst – Herper-duin
18	Aanleg wandelroute over boerenland.	Trekker: Maashorst-boeren Partners: Gemeenten en PPO	Voorbereiding: 2004 Uitvoering: 2005	Plan en Uitvoering: € 130.000	Provinciale en Europese subsidie, ministerie van LNV, gemeenten Oss, Uden, Landerd en Bernheze	Al getoetst bij CERES en Provincie. Relatie met gezamenlijk project inzake recreatieve ontsluiting ed.
19	"Ruimte voor ruimte"	Trekker: Recron	Plan: 2005	Plan: € 2.500	gemeente Landerd, Recron	Betrokkenheid gemeenten ANV Maashorstboeren en natuurorganisaties belangrijk. Bij voorkeur koppelen aan concreet initiatief.
20	Verplaatsen van enkele parkeerterreinen Uden.	Trekker: Gemeente Uden	Uitvoering: 2005	Uitvoering: p.m.	p.m.	Project geeft concreet invulling aan beoogde zonering natuurkern.

Project	Omschrijving	Trekker en partners	Planning	Kosten	Financiering / wie betaald	Opmerkingen
21	Te gast bij de Maashorst-boeren	Trekker: Maashorst-boeren / ZLTO	Uitvoering: 2004-2006	Plan: € p.m.	Maashorstboeren Is geregeld	In uitvoering (gestart november 2004) Afstemming nodig met andere Maashorstpartijen (m.n. gemeenten) inzake uitvoering en flankerend beleid van Gemeenten.
22	Aanleg camperplaats	Trekker: Gemeente Uden	Uitvoering: 2005	Uitvoering: p.m.	p.m.	Wellicht kan project opgeschaald met andere gemeenten (omvang behoefte, geschikte locatie, gezamenlijke investering e.d.) Relatie met projecten 2, 3 en profilerings
23.	Bezoekerscentrum restauratie	St. Centra voor natuur, landschap en milieu	2005/2006	€ 250.000	Europese en provinciale subsidies en cofinanciering eigen middelen	Uitvoering afhankelijk van continueitgarantie subsidiënten
24.	Bezoekerscentrum optimalisatie	St. CNLM	2007/2008	€ 300.000	Europese en provinciale subsidies en cofinanciering eigen middelen	Uitvoering afhankelijk van continueitgarantie subsidiënten
25.	Bezoekerscentrum uitbreiding	St. CNLM	2006/2007	€ 1.000.000	Europese en provinciale subsidies en cofinanciering eigen middelen, gemeenten, SBB	- Uitvoering afhankelijk van continueitgarantie subsidiënten - De Slabroek-projecten hangen direct samen met c.q. zijn afhankelijk van uitkomst gezamenlijk project 'recreatieve poorten'. Bernheze € 50.000 in 2006 en SBB € 45.000 per direct

Thema natuur en waterbeheer

Project	Omschrijving	Trekker en partners	Planning	Kosten	Financiering / wie betaald	Opmerkingen
26	Ecoduiker Grote wetering	Trekker: Waterschap Partners: RWS, gemeente Bernheze	Plan: 2006 Uitvoering: 2007-2008	Plan: € 10.000 Uitvoering: € 100.000	RWS, provincie, waterschap, gemeente	Is onderdeel van EVZ Grote Wetering
27	Beekherstel Grote wetering (Kraaienloop/Ventloop)	Trekker: SBB Partners: ZLTO-afdelingen	Plan: 2005 Uitvoering: p.m.	Plan: € p.m. Uitvoering: € p.m.	p.m.	Relatie met vernattingsproject Grotendeels EHS daarom SBB trekker
28	Brongebied Hoge Raam	Trekker: Waterschap Partners: ZLTO, natuurorganisaties en landinrichtingsmaatschappij Graspeel	Plan: 2005	Plan: € p.m.	p.m.	Min of meer onderdeel van project 11 Directe relatie met pilot Waterkwali-teit stroomgebied Hoge Raam.
29	EVZ Maashorst – Reekse bossen	Trekker: Gemeente Landerd	Uitvoering 2004-2006	€ 80.700	Gemeente Landerd: € 47.800	Dit project vormt een onderdeel van het project 'Ontwikkelingsperspectief voor het gebied tussen Maashorst en Reeksche heide'.
30	EVZ Munse Wetering	Trekker: Gemeente Landerd partner: waterschap	p.m.	p.m.		Is droge EVZ
31	Natuurontwikkeling Reeksche Heide	Trekker: Gemeente Landerd	2005-2006	€ 10.000	Bijdrage gemeente € 10.000	

	Project	Omschrijving	Trekker en partners	Planning	Kosten	Financiering / wie betaald	Opmerkingen
32	Waterconservering landbouwgebied > welk gebied?	Stuwen aanleggen, dempen waterlopen, e.d.	Trekker: Gemeente Landerd Partners: ZLTO, N+M-verenigingen	2008	p.m.		Relatie met project 11, mogelijk zelfs onderdeel daarvan
33	Buurtschapsnatuurplannen	Opstellen van natuurplan voor buurtschap met concrete projecten	Trekker: Maas-horsboeren Partner: gemeente + Natuurorganisaties	2006	€ 50.000		Subsidieverzoek is gedaan bij potentiële subsidënten
34	In beeld brengen van Wjstverschijnselfen	Versterken van, informeren over wjstverschijnselfen zoals deze langs de Peelrandbreuk worden gevonden. Essentieel is hierbij het in beeld brengen van de exacte ligging van de breuken en wjstverschijnselfen. In het plangebied gaat het om het deel ten zuiden van Loo, Uden en Zeeland.	Trekker: Provincie Partners: Waterschap, Gemeenten, Brab. Landschap, provincie, N+M-verenigingen.	p.m.	Plan: € p.m.	p.m.	Project is van belang voor projecten rond natuurherstel, waterbeheer, cultuurhistorie en recreatief medegebruik. De provincie gaat in het kader van aardkundige waarden ook trekken aan herstel van de wjstverschijnselfen tot aan Limburg toe.

	Project	Omschrijving	Trekker en partners	Planning	Kosten	Financiering / wie betaald	Opmerkingen
34a	Uitvoeren maaiveldverlagingen	Het verwijderen van rijke teeltaardelagen in begrazingsgebied met als doel verhoging van ecologische waarden	Trekker: SBB Partners: provincie, gemeentent	p.m. kijken naar combinaties voor toepassing	p.m.		Prioriteit voor potentieel natte delen van het gebied
34b	Inrichting landbouw-enclave Rijsvennen	Onderzoek naar mogelijkheden voor natuurontwikkeling in landbouw-enclave bij Herperduin. Hier zijn potenties aanwezig voor ontwikkeling van een waardevolle natuur.	Trekker: gemeente Oss Partners: agrariërs, ZLTO	p.m.	p.m.		
34c	Natuurontwikkeling Plassen van Hofmans	Afronding ontgronding en uitvoering natuurontwikkeling van dit gebied	Trekker: gemeente Landerd Partners: Hofmans, N+M-verenigingen	p.m.	p.m.		Projectplan voor afronding diepe ontgronding is opgesteld.
34d	Natuurhandhaving	Vormgeven en organiseren van handhaving gericht op natuur en recreatie.	Trekker: beheersoverleg Partners: politie, gemeenten, SBB	2005/2006	p.m.		Voorkomende zaken: motorcrossen, stroperij, diefstal planten en hout, dumpen afval, wild kamperen etc.

Thema cultuurhistorie

Project	Omschrijving	Trekker en partners	Planning	Kosten	Financiering / wie betaald	Opmerkingen
35	Cultuurhistorische waarden en objecten	Inventariseren en vervolgens opknappen van cultuur(historisch) waardevolle elementen. Tevens bezien welke recreatieve, voorlichtingskundige of educatieve functie er aan gekoppeld kan worden.	Trekker: Projectbureau / heemkundekringen, Brabantse monumentenwacht	Inventarisatie 2005. Uitvoeren 2005 e.v.	Plan: € p.m. Uitvoering: € p.m.	p.m. Belvedere?? Relatie met gezamenlijk project : entree poorten, karakter ed.

Thema groen-blauwe dienstverlening

Project	Omschrijving	Trekker en partners	Planning	Kosten	Financiering / wie betaald	Opmerkingen
40	Overdracht kleine landschapselementen	Beheer van kleine landschapselementen (nu nog) in eigendom van SBB door particulieren en gemeenten (collectieve afspraak).	Trekker: SBB	2004/2005	n.v.t.	SBB wil op een verantwoorde en zorgvuldige wijze eigendom en of beheer overdragen aan een (collectief) van boeren of gemeente. Maashorstboeren kunnen ingehuurd worden door SBB voor langdurig onderhoud en beheer.

Thema landbouw

Project	Omschrijving	Trekker	Planning	Kosten	Financiering / wie betaald	Opmerkingen
36	Stimuleren ontwikkelen en afzet streekproducten	Trekker: Maashorst-boeren Partner ZLTO	2006 of later	p.m.	p.m.	
37	Grootschalige bedrijven in een kleinschalig landschap	Trekker: Maashorstboeren, PPO Partners: p.m.	Plan: 2005	Plan: p.m.	p.m.	Relatie met Cultuurhistorie en beeldkwaliteit in en rond Maashorst (Monumenten van de toekomst) en mogelijk ook met menukaart intensieve veehouderij
38	Op weg naar duurzaamheid	Trekker: Maashorstboeren Partners: p.m.	p.m.	€ p.m.	p.m.	
39	Extensivering grondgebruik Maashorst	Trekker: ZLTO Partner: Gemeenten + Maashorstboeren	2008	PM		